

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Concordia. Pia Et Vnanimi Consensv repetita Confessio
fidei & doctrinæ Electorum, Principvm Et Ordinvm Imperii,
atq[ue] eorundem Theologorum, qui Augustanam
Confessionem amplectuntur**

Lipsiæ, 1606

Articvli Fidei Præcipvi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35443

ARTICVLI FI- DEI PRÆCIPVI.

I. *de Deo.*

ECCLÆSIÆ MAGNO CONSENSV apud nos docent, Decretum Nicenæ Synodi, de vnitæte essentiæ diuinæ, & de tribus personis, verū & sine vlla dubitatione credendum esse. Videlicet, quòd sit vna essentiæ diuina, quæ & appellatur & est Deus, æternus, incorporeus, impartibilis, immensa potentia, sapiëntia, bonitate, creator & conseruator omnium rerum visibilium & inuisibilium, & tamen tres sint personæ, eiusdem essentiæ & potentiæ, & coæternæ, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Et nomine personæ vtuntur ea significatione, qua vsi sunt in hac causa Scriptores Ecclesiastici, vt significet non partem aut qualitatem in alio, sed quòd propriè subsistit.

Damnant omnes hæreses, contra hunc articulum exortas, vt Manichæos, qui duo principia ponebant, Bonum & Malum. Item Valentinianos, Arianos, Eunomianos, Mahometistas, & omnes horum similes. Damnant & Samosatenos, veteres & neotericos, qui, cum tantum vnã personam esse contédant, de Verbo & de Spiritu sancto astute & impiè rhetoricantur, quòd non sint personæ distinctæ, sed quòd Verbum significet verbum vocale, & spiritus motum in rebus creatum.

II. *de peccato originis.*

Item docent, quòd post lapsum Adæ omnes homines secundum naturã propagati, nascantur cum peccato, hoc est, sine metu Dei, sine fiducia erga Deum, &

cum concupiscentia, quodq; hic morbus, seu vitium originis verè sit peccatum, damnans & afferens nunc quoq; æternam mortem, his, qui non renascuntur per Baptismum & Spiritum sanctum.

Damnant Pelagianos, & alios, qui vitium originis negant esse peccatum, & vt extenuent gloriam meriti & beneficiorum Christi, disputant hominem proprijs viribus rationis coram Deo iustificari posse.

II I. de Christo.

Item docent, quòd Verbum, hoc est, Filius Dei, assumserit humanam naturam in vtero beatæ Mariæ virginis, vt sint duæ naturæ, diuina & humana, in vnitæte personæ inseparabiliter coniunctæ, vnus Christus, verè Deus, & verè homo, natus ex virgine Maria, verè passus, crucifixus, mortuus & sepultus, vt reconciliaret nobis Patrem, & hostia esset non tantùm pro culpa originis, sed etiam pro omnibus actualibus hominum peccatis. Idem descendit ad inferos, & verè resurrexit tertia die, deinde ascendit ad cœlos, vt sedeat ad dexteram Patris, & perpetuò regnet & dominetur omnibus creaturis, sanctificet credentes in ipsum, misso in corda eorum Spiritu sancto, qui regat, consoletur ac viuificet eos, ac defendat aduersus diabolum, & vim peccati. Idem Christus palàm est rediturus, vt iudicet viuos & mortuos, &c. iuxta Symbolum Apostolorum.

II II. de Iustificatione.

Item docent, quòd homines non possint iustificari coram Deo proprijs viribus, meritis aut operibus, sed gratis iustificentur propter Christum per fidem, cum credunt se in gratiam recipi, & peccata remitti propter Christum, qui sua morte, pro nostris peccatis satisfecit. Hanc fidem imputat Deus pro iustitia coram ipso, Rom. 3. & 4.

V. de ministerio Ecclesiastico.

Vt hanc fidem consequamur, institutum est mini-

steri.

sterium docendi Euangelij & porrigendi Sacramenta. Nam per verbum & Sacramenta, tanquam per instrumenta donatur Spiritus sanctus, qui fidem efficit, ubi & quando visum est Deo, in ijs, qui audiunt Euangelium, scilicet, quòd Deus non propter nostra merita, sed propter Christum iustificet, hos qui credunt, se propter Christum in gratiam recipi.

Damnant Anabaptistas & alios, qui sentiunt Spiritum sanctum contingere sine verbo externo hominibus per ipsorum preparationes & opera.

VI. de bonis operibus.

Item docent, quòd fides illa debeat bonos fructus parere, & quòd oporteat bona opera, mandata à Deo facere, propter voluntatē Dei, non vt confidamus per ea opera iustificationē coram Deo mereri. Nam remissio peccatorum & iustificatio fide apprehenditur, sicut testatur & vox Christi, Cū feceritis hæc omnia, dicite, serui inutiles sumus. Idem docet & veteres Scriptores Ecclesiastici. Ambrosius enim inquit: Hoc cōstitutū est à Deo, vt qui credit in Christum, saluus sit, Sine opere, sola fide, gratis accipiens remissionē peccatorū.

VII. de Ecclesia.

Item docent, quòd vna sancta Ecclesia perpetuò mansura sit: Est autem Ecclesia congregatio sanctorū, in qua Euangelium rectè docetur, & rectè administrantur Sacramenta. Et ad veram vnitatem Ecclesiae, satis est consentire de doctrina Euangelij & administratione Sacramentorum. Nec necesse est vbiq; esse similes traditiones humanas, seu ritus aut ceremonias ab hominibus institutas. Sicut inquit Paulus, Vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium, &c.

VIII. de hypocritis & malis in Ecclesia.

Quanquam Ecclesia propriè sit congregatio sanctorum, & verè credentiū, tamen cū in hac vita multi hypocritæ & mali admixti sint, licet vti Sacramētis,

quæ

quæ per malos administrantur, iuxta vocem Christi: Sedent Scribæ & Pharifæi in cathedra Moyfi, &c. Et sacramenta & verbum propter ordinationem & mandatum Christi sunt efficacia, etiam si per malos exhibeantur.

Damnant Donatistas & similes, qui negabant licere vti ministerio malorum in Ecclesia, & sentiebant ministerium malorum inutile & inefficax esse.

IX. de Baptismo.

De Baptismo docent, quod sit necessarius ad salutem, quodq; per Baptismum offeratur gratia Dei, Et quod pueri sint baptizandi, qui per baptismum oblato Deo, recipiantur, in gratiam Dei.

Damnant Anabaptistas, qui improbant Baptismum puerorû, & affirmant pueros sine Baptismo saluos fieri.

X. de Cæna Domini.

De Cæna Domini docent, quod corpus & sanguis Christi verè adsint, & distribuantur vescentibus in Cæna Domini, & improbant secus docentes.

XI. de Absolutione.

De Confessione docent, quod absolutio priuata in Ecclesijs retinenda sit, quanquam in confessione non sit necessaria omnium delictorû enumeratio. Est enim impossibilis iuxta Psalmum, Delicta quis intelligit?

XII. de Pœnitentia.

De Pœnitentia docent, quod lapsis post Baptismum contingere possit remissio peccatorû quocunq; tempore, cum cõuertuntur. Et quod Ecclesia talibus redeuntibus ad pœnitentiam absolutionem impertiri debeat.

Constat autem pœnitentia propriè his duabus partibus, Altera est, contritio seu terrores incussi conscientie agnito peccato. Altera est, fides quæ concipitur ex Euangelio, seu absolutione, & credit propter Christum remitti peccata, & consolatur conscientiam, & ex terroribus liberat. Deinde sequi debent bona opera, quæ sunt fructus pœnitentie.

Da-

Damnunt Anabaptistas, qui negant semel iustificatos posse amittere Spiritum sanctum. Item, qui contēdunt quibusdam tantā perfectionem in hac vita contingere, vt peccare nō possint. Damnantur & Nouatian, qui volebant absoluerē lapsos post Baptismū redentes ad pœnitentiam. Reijciuntur & isti, qui non docent remissionē peccatorum per fidem contingere, sed iubent nos mereri gratiam per satisfactiones nostras.

XII. de usu sacramentorū.

De usu Sacramentorum docent, quōd Sacramenta instituta sint, non modō vt sint notā professionis inter homines, sed magis vt sint signa & testimonia voluntatis Dei erga nos, ad excitandam & confirmandam fidem in his, qui vruntur, proposita. Itaq; vtendum est Sacramentis ita, vt fides accedat, quæ credat promissionibus, quæ per Sacramenta exhibentur & ostenduntur.

Damnunt igitur illos, qui docent, quōd Sacramenta ex opere operato iustificent, nec docent fidem requiri in usu Sacramentorum, quæ credat remitti peccata.

XIII. De ordine Ecclesiasticō.

De ordine Ecclesiastico docent, quōd nemo debeat in Ecclesia publicē docere, aut Sacramenta administrare, nisi ritē vocatus.

XV. de ritibus Ecclesiasticis.

De ritibus Ecclesiasticis docent, quōd ritus illi seruandi sint, qui sine peccato seruari possunt, & profunt ad tranquillitatem & bonum ordinem in Ecclesia, sicut certæ feriæ, festa & similia.

De talibus rebus tamen admonentur homines, ne conscientia onerentur, tanquā talis cultus ad salutem necessarius sit.

Admonentur etiam, quōd traditiones humanæ institutionis ad placandū Deum, ad promerendam gratiā, & satisfaciendum pro peccatis, aduersentur Euangelio & doctrinæ fidei. Quare vota & traditiones de cibis & die-

us, &c. institutæ ad promerendam gratiam, & satisfaciendū pro peccatis, inutiles sint, & contra Euangeliū.

XVI. *de ordine politico.*

De rebus ciuilibus docent, quòd legitimæ ordinationes ciuiles, sint bona opera Dei, quòd Christianis liceat gerere Magistratus, exercere iudicia, iudicare res ex Imperatorijs, & alijs presentibus legibus, supplicia iure constituere, iure bellare, militare, lege contrahere, tenere proprium, iusiurandum postulantis Magistratibus dare, ducere vxorem, nubere.

Damnant Anabaptistas, qui interdiciunt hæc ciuilia officia Christianis. Damnant & illos, qui Euangelicam perfectionem non collocant in timore Dei & fide, sed in deserendis ciuilibus officijs, quia Euangelium tradit iustitiam æternam cordis. Interim non dissipat Politiam aut Oeconomiam, sed maximè postulat conseruare tanquam ordinationes Dei, & in talibus ordinationibus exercere caritatem. Itaq; necessariò debent Christiani obedire Magistratibus suis & legibus. Nisi cum iubent peccare, tunc etiam magis debent obedire Deo, quàm hominibus, Actor. 5.

XVII. *de Extremo Iudicio.*

Item docent, quòd Christus apparebit in consummatione mundi ad iudicandum, & mortuos omnes resuscitabit, pijs & electis dabit vitam æternam & perpetua gaudia, impios autem homines ac diabolos condemnabit, vt sine fine crucientur.

Damnant Anabaptistas, qui sentiunt hominibus damnatis ac diabolis finem pœnarum futurum esse. Damnant & alios, qui nunc spargunt Iudaicas opiniones, quòd ante resurrectionem mortuorum, pij regnum mundi occupaturi sint, vbiq; oppressis impijs.

XVIII. *de libero arbitrio.*

De libero arbitrio docent, quòd humana voluntas habeat aliquam libertatem ad efficiendam ciuilem iu-

stitiam

titiam, & deligendas res rationi subiectas. Sed non ha-
 bet vim sine Spiritu sancto efficiendæ iustitiæ Dei, seu
 iustitiæ spiritualis, quia animalis homo non percipit
 ea, quæ sunt Spiritus Dei, sed hæc fit in cordibus, cum
 per verbum Spiritus sanctus concipitur. Hæc totidem
 verbis dicit Augustinus lib. 3. Hypognofticon. Esse fa-
 cemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habes
 quidem iudicium rationis, non per quod fit idoneum
 in ijs, quæ ad Deum pertinent, sine Deo aut inchoare
 aut certè peragere, sed tantùm in operibus vitæ præ-
 sentis tam bonis, quàm etiam malis, Bonis dico, quæ
 de bono naturæ oriuntur, id est, velle laborare in agro,
 velle manducare & bibere, velle habere amicum, velle
 habere indumenta, velle fabricare domum, vxorè velle
 ducere, pecora nutrire, artem discere diuersarum rerù
 bonarum, velle quicquid bonum ad præsentem perti-
 net vitam. Quæ omnia non sine diuino gubernaculo
 subsistunt, imò ex ipso & per ipsum sunt, & esse cœpe-
 runt. Malis verò dico, vt est velle idolum colere, velle
 homicidium, &c.

Damnant Pelagianos, & alios, qui docent, quòd sine
 Spiritu sancto, solis naturæ viribus possimus Deum super
 omnia diligere. Itè præcepta Dei facere, quòd ad substã-
 tiã actuum. Quanquã enim externa opera aliquo mo-
 do efficere natura possit, potest enim cõtinere manus à
 furto, à cæde: tamè interiores motus nõ potest effice-
 re, vt timorem Dei, fiduciam erga Deum, castitatem,
 patientiam, &c.

XIX. *de causa peccati.*

De causa peccati docent, quòd tametsi Deus creat
 & conseruat naturã, tamen causa peccati est voluntas
 malorù, videlicet, diaboli & impiorum, quæ non adiu-
 uante Deo auertit se à Deo, sicut Christus ait Ioan. 8.
 Cùm loquitur mendacium, ex seipso loquitur.

XX. *de bonis operibus.*

Falsò accusantur nostri, quòd bona opera prohi-
 beant.

beant, Nam scripta eorum, quæ extant de decem præceptis, & alia simili argumento, testantur, quòd vtiliter docuerint de omnibus vitæ generibus & officijs, quæ genera vitæ, quæ opera in qualibet vocatione Deo placeant. De quibus rebus olim parum docebant Concionatores, tantùm puerilia & non necessaria opera urgebant, vt certas ferias, certa ieiunia, fraternitates, peregrinationes, cultus Sanctorum, rosaria, monachatû & similia. Hæc aduersarij nostri admoniti nunc dediscunt, nec perinde prædicant hæc inutilia opera, vt olim. Præterea incipiunt fidei mentionem facere, de qua olim mirum erat silentium. Docent, nos non tantùm operibus iustificari, sed coniungunt fidem & opera, & dicunt, nos fide & operibus iustificari. Quæ doctrina tolerabilior est priore, & plus afferre potest consolationis, quàm vetus ipsorum doctrina.

Cum igitur doctrina de fide, quam oportet in Ecclesia præcipuam esse, tam diu iacuerit ignota, quemadmodum fateri omnes necesse est, de fidei iustitia altissimum silentium fuisse in concionibus, tantùm doctrinam operum versatam esse in Ecclesijs, nostri de fide sic admonuerunt Ecclesias.

Principiò, quòd opera nostra non possint reconciliare Deum, aut mereri remissionem peccatorum, & gratiam & iustificationem, sed hanc tantùm fide consequimur, credentes quòd propter Christum recipiamur in gratiam, qui solus positus est mediator & propitiatorum, per quem reconcilietur pater. Itaq; qui confidit, operibus se mereri gratiam, is aspernatur Christi meritum & gratiam, & quærit sine Christo humanis viribus viam ad Deum, cum Christus de se dixerit, Ego sum via, veritas & vita.

Hæc doctrina de fide vbiq; in Paulo tractatur, Eph. 2. Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei donum est, non ex operibus, &c.

Et

Et ne quis cauilletur, à nobis nouam Pauli interpretationem excogitari, tota hæc causa habet testimonia Patrum. Nam Augustinus multis voluminibus defendit gratiam & iustitiam fidei contra merita operum, Et similia docet Ambrosius de vocatione Gentium, & alibi. Sic enim inquit de vocatione gentium: Vilesceret redemptio sanguinis Christi, nec misericordiae Dei humanorum operum prærogativa succumberet, si iustificatio, quæ fit per gratiam, meritis præcedentibus deberetur, vt non munus largientis, sed merces esset operantis.

Quanquam autem hæc doctrina contemnitur ab imperitis, tamen experiuntur piæ ac pavidæ conscientiae, plurimum eam consolationis afferre, quia conscientiae non possunt reddi tranquillæ per vlla opera, sed tantum fide, cum certò statuunt, quòd propter Christum habeant placatum Deum. Quemadmodum Paulus docet Rom. 5. Iustificati per fidem, pacem habemus apud Deum. Tota hæc doctrina, ad illud certamen perterrefactæ conscientiae referenda est, nec sine illo certamine intelligi potest. Quare malè iudicant de ea re homines imperiti, & prophani, qui Christianam iustitiam nihil esse somniant, nisi ciuilem & philosophicam iustitiam.

Olim vexabantur conscientiae doctrina operum, non audiebant ex Euangelio consolationem. Quosdam conscientia expulit in desertum, in monasteria, sperantes ibi se gratiam merituos esse per vitam monasticam, Alij alia excogitauerunt opera, ad promerendam gratiam & satisfaciendum pro peccatis. Ideo magnopere fuit opus, hanc doctrinam de fide in Christum tradere, & renouare, ne deesset consolatio pavidis conscientijs, sed scirent, fide in Christum apprehendi gratiam & remissionem peccatorum & iustificationem.

Admonentur etiam homines, quòd hie nomen fi-

dei non significet tantum historiae notitiam, qualis est in impijs & diabolo, sed significet fidem, quae credit non tantum historiam, sed etiam effectum historiae, videlicet, hunc articulum, Remissionem peccatorum, quod videlicet per Christum habeamus gratiam, iustitiam & remissionem peccatorum.

Iam qui scit, se per Christum habere propitium Patrem, is verè nouit Deum, scit se ei curae esse, inuocatum, Denique non est sine Deo sicut gentes. Nam diaboli & impij non possunt hunc articulum credere, Remissionem peccatorum. Ideo Deum tanquam hostem oderunt, non inuocant eum, nihil boni ab eo expectant. Augustinus etiam de fidei nomine hoc modo admonet lectorem, & docet, in scripturis nomen fide accipi, non pro noticia, qualis est in impijs, sed pro fiducia, quae consolatur & erigit perterrefactas mentes.

Præterea docent nostri, quod necesse sit bona opera facere, non vt confidamus per ea gratiam mereri, sed propter voluntatem Dei. Tantum fide apprehenditur remissio peccatorum ac gratia. Et quia per fidem accipitur Spiritus sanctus, iam corda renouantur & induunt nouos affectus, vt parere bona opera possint. Sic enim ait Ambrosius: Fides bonae voluntatis & iustae actionis genitrix est. Nam humanae vires, sine Spiritu sancto, plenae sunt impijs affectibus, & sunt imbecilliores, quam vt bona opera possint efficere coram Deo. Ad hæc, sunt in potestate diaboli, qui impellit homines ad varia peccata, ad impias opiniones, ad manifesta scelera. Quemadmodum est videre in philosophis, qui & ipsi conati honestè viuere, tamen id non potuerunt efficere, sed contaminati sunt multis manifestis sceleribus. Talis est imbecillitas hominis, cum est sine fide & sine Spiritu sancto, & tantum humanis viribus se gubernat.

Hinc facile apparet hanc doctrinam non esse accu-

landam

sanctam, quod bona opera prohibeat, sed multo magis laudandam, quod ostendit quomodo bona opera facere possimus. Nam sine fide, nullo modo potest humana natura primi aut secundi praecipi opera facere. Sine fide non inuocat Deum, a Deo nihil expectat, non tolerat crucem, sed quaerit humana praesidia, confidit humanis praesidijs. Ita regnant in corde omnes cupiditates, & humana consilia, cum abest fides & fiducia erga Deum. Quare & Christus dixit: Sine me nihil potestis facere, Ioan. 15. Et Ecclesia canit: Sine tuo numine, nihil est in homine, nihil est innoxium.

XXI. de cultu sanctorum.

De cultu sanctorum docent, quod memoria sanctorum proponi potest, ut imitemur fidem eorum, & bona opera iuxta vocationem, ut Caesar imitari potest exemplum Dauidis in bello gerendo ad depellendos Turcas a patria, Nam vterque rex est. Sed scriptura non docet invocare sanctos, seu petere auxilium a sanctis. Quia vnum Christum nobis proponit mediatorem, propitiatorium, Pontificem, & intercessorem. Hic inuocandus est, & promisit se exaudituram esse preces nostras, & hunc cultum maxime probat, videlicet, ut inuocetur in omnibus afflictionibus. i. Ioan. 2. Si quis peccat, habemus aduocatum apud Deum, &c.

Hae ferè summa est doctrina apud nos, in qua cerni potest, nihil inesse, quod discrepet à scripturis, vel ab Ecclesia Catholica, vel ab Ecclesia Romana, quatenus ex scriptoribus nota est, quod cum ira sit, inelenter iudicant isti, qui nostros pro haeticis haberi postulant. Sed dissensio est de quibusdam abusibus, qui sine certa auctoritate in Ecclesias irrepserunt, in quibus etiam, si qua esset dissimilitudo, tamen decebat haec lenitas Episcopos, ut propter confessionem, quam modo recensuimus, tolerarent nostros,

quia ne Canones quidē tam duri sunt, vt eosdem ritus vbiq; esse postulent, neq; similes vnquam omnium Ecclesiarum ritus fuerunt. Quanquam apud nos magna ex parte veteres ritus diligenter seruantur. Falsa enim calumnia est, quòd omnes ceremoniæ, omnia vetera instituta in Ecclesijs nostris aboleantur. Verùm publica querela fuit, abusus quosdam in vulgarijs ritibus hærere. Hi, quia non poterant bona conscientia probari, aliqua ex parte correcti sunt.

ARTICVLI IN QVIBVS RECENSENTVR ABVSVS

MVTATI.

CVm Ecclesiæ apud nos de nullo articulo fidei dissentiant ab Ecclesia catholica, tantùm paucos quosdã abusus omittant, qui noui sunt, & contra voluntatem Canonum vitio temporum recepti, rogamus, vt Cæsarea Maiestas clementer audiat, & quid sit mutatum, & quæ fuerint causæ, quòd minùs coactus sit populus illos abusus contra conscientiam obseruare. Nec habeat fidem Cæsarea Maiestas istis, qui, vt inflament odia hominum aduersus nostros, miras calumnias spargunt in populum. Hoc modo irritatis animis bonorum virorum initio præbuerunt occasionē huic dissidio, & eadem arte conantur nunc augere discordias. Nam Cæsarea Maiestas haud dubiè comperiet tolerabiliorem esse formam, & doctrinæ & ceremoniarum apud nos, quàm qualem homines iniqui & maleuoli describunt. Porro veritas ex vulgi rumoribus aut maledictis inimicorum colligi non potest. Facile autem hoc iudicari potest, nihil magis prodesse ad dignitatem ceremoniarum conseruandam, & alendam reuerentiam ac pietatem in populo, quàm si ceremoniæ ritè fiant in Ecclesijs.

De

De utraq; specie.

LAicis datur utraq; species Sacramenti in Cœna Domini, quia hic mos habet mandatum Domini Matth. 26. Bibite ex hoc omnes. Vbi manifestè præcepit Christus de poculo, ut omnes bibant, & ne quis possit caullari, quòd hoc ad Sacerdotes tantùm pertineat, Paulus ad Corinth. exemplum recitat, in quo apparet totam Ecclesiam utraq; specie usam esse. Et diu mansit hic mos in Ecclesia, nec constat, quando aut quo autore mutatus sit, tametsi Cardinalis Cusanus recitet, quando sit approbatus. Cyprianus aliquot locis testatur, populo sanguinè datum esse. Idem testatur Hieronymus, qui ait, Sacerdotes Eucharistiæ ministrant, & sanguinem Christi populis diuidunt, Imò Gelasius Papa mandat, ne diuidatur Sacramentũ, Dist. 2. de Consecratione, cap. Comperimus. Tantùm consuetudo non ita vetus aliud habet. Constat autè, quòd consuetudo contra mandata Dei introducta, nõ sit probanda, ut testantur Canones, Dist. 8. cap. Veritate, cum sequentibus. Hæc verò consuetudo non solum contra scripturam, sed etiam contra veteres Canones & exemplum Ecclesiæ recepta est. Quare si qui maluerunt utraq; specie Sacramenti uti, non fuerunt cogendi, ut aliter facerent cum offensione conscientia.

Et quia diuisio sacramenti non conuenit cum institutione Christi, solet apud nos omitti processio, quæ hæctenus fieri solita est.

De coniugio Sacerdotum.

Publica querela fuit de exemplis Sacerdotum, qui non continebant. Quam ob causam & Pius Papa dixisse fertur, fuisse aliquas causas cur ademtum sit Sacerdotibus coniugium, sed multò maiores esse

causas cur reddi debeat. Sic enim scribit Platina. Cùm igitur Sacerdotes apud nos publica illa scandala vitare vellent, duxerunt vxores, ac docuerunt, quòd liceat ipsis contrahere matrimonium. Primum, quia Paulus dicit: Vnusquisq; habeat vxorem suam propter fornicationem. Item, Melius est nubere, quàm vri. Secundò Christus inquit: Non omnes capiunt verbum hoc, vbi docet, non omnes homines ad cœlibatum idoneos esse, quia Deus creauit hominem ad procreationem Gen. 1. Nec est humana potestatis, sine singulari dono & opere Dei creationem mutare. Igitur qui non sunt idonei ad cœlibatum, debent contrahere matrimonium. Nam mandatum Dei, & ordinationem Dei, nulli lex humana, nullum votum tollere potest. Ex his causis docent Sacerdotes sibi licere vxores ducere. Constat etiam, in Ecclesia veteri Sacerdotes fuisse maritos. Nam & Paulus ait Episcopum eligendum esse, qui sit maritus. Et in Germania primùm ante annos quadringentos, Sacerdotes vi coacti sunt ad cœlibatum qui quidem adeò aduersati sunt, vt Archiepiscopus Moguntinus publicaturus edictum Rom. Pontifici de ea re, penè ab iratis Sacerdotibus per tumultum oppressus sit. Et res gesta est tam inciuiliter, vt non solum in posterum coniugia prohiberentur, sed etiam presentia, contra omnia iura diuina & humana, contra ipsos etiam Canones factos, non solum à Pontificibus, sed à laudatissimis Synodis, distraherentur.

Et cùm senescente mundo, paulatim natura humana fiat imbecillior, conuenit prospicere, ne plura vitia serpant in Germaniam. Porrò Deus instituit coniugium, vt esset remedium humana infirmitatis. Ipsi Canones veterem rigorem interdum posterioribus temporibus propter imbecillitatem hominum laxandum esse dicunt, quod optandum est, vt fiat & in ho-

nego

negocio, Ac videntur Ecclesijs aliquando defuturi pastores, si diutius prohibeatur coniugium.

Cum autem extet mandatum Dei, cum mos Ecclesiae notus sit, cum impurus coelibatus plurima pariat scandala, adulteria & alia scelera digna animaduersione boni magistratus; tamen mirum est, nulla in re maiorem exerceri sauitiam, quam aduersus coniugium Sacerdotum. Deus praecipit honore afficere coniugium. Leges in omnibus rebus publicis bene constitutis, etiam apud Ethnicos, maximis honoribus ornauerunt. At nunc capitalibus poenis excruciantur, & quidem Sacerdotes contra Canonum voluntatem, nulla aliam ob causam, nisi propter coniugium. Paulus vocat doctrinam demoniorum, quae prohibet coniugium, 1. Timoth. 4. Id facile nunc intelligi potest, cum talibus supplicijs prohibitio coniugij defenditur.

Sicut autem nulla lex humana potest mandatum Dei tollere, ita nec votum potest tollere mandatum Dei, Proinde etiam Cyprianus suadet, vt mulieres nubant, quae non seruant promissam castitatem. Verba eius sunt haec, lib. 1. epistola xi. Si autem perseverare nolunt, aut non possunt, melius est, vt nubant, quam vt in ignem delicijs suis cadant, certe nullum fratribus aut sororibus scandalum faciunt. Et aequitate quadam vtuntur ipsi Canones erga hos, qui ante iustam aetatem vouerunt, quomodo ferè haecenus fieri consuevit.

De Missa.

Falsò accusantur Ecclesiae nostrae, quòd Missam aboleant, retinetur enim Missa apud nos, & summa reuerentia celebratur. Seruantur & vsitatae ceremoniae ferè omnes, praeterquam quòd Latinis cantionibus admiscetur alicubi Germanicae, quae additae sunt ad docendù populum, Nā ad hoc vnum opus est

ceremonijs, vt doceant imperitos. Et non modò Paulus præcipit vti lingua intellecta populo in Ecclesia, sed etiam ita constitutum est humano iure.

Assuefit populus, vt vnâ vtantur Sacramento, si qui sunt idonei, id quoq; auget reuerentiam ac religionem publicarum ceremoniarum. Nulli enim admittuntur, nisi antea explorati. Admonentur etiam homines de dignitate & vsu Sacramenti, quantam consolationem afferat pauidis conscientijs, vt discant Deo credere, & omnia bona à Deo expectare & petere. Hic cultus delectat Deum, talis vsus sacramenti alit pietatem erga Deum. Itaq; non videntur apud aduersarios Missæ maiore religione fieri, quàm apud nos.

Constat autem hanc quoq; publicam & longè maximam querelam omnium bonorum virorum diu fuisse, quòd Missæ turpiter prophanarentur, collatæ ac quæstum. Neq; enim obscurum est, quàm latè pateat hic abusus in omnibus templis, à qualibus celebrentur Missæ, tantùm propter mercedem aut stipendium, quàm multi contra interdictum Canonum celebrent. Paulus autem grauitè minatur his, qui iadignè tractant Eucharistiam, cum ait, Qui ederit panem hunc, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Itaq; cum apud nos admonerentur Sacerdotes de hoc peccato, desierunt apud nos priuatæ Missæ, cum ferè nullæ priuatæ Missæ nisi quæstus causa fierent.

Neq; ignorauerunt hos abusus Episcopi, qui si correxissent eos in tempore, minus nunc esset dissensionum. Antea sua dissimulatione multa vitia passi sunt in Ecclesiam serpere. Nunc serò incipiunt queri de calamitatibus Ecclesiæ, cum hic tumultus non aliunde sumserit occasionem, quàm ex illis abusibus, qui tam manifesti erant, vt tolerari amplius non possent. Magnæ dissensiones de Missa, de Sacramento extiterunt.

Fortasse

Fortasse dat poenas orbis tam diuturnæ prophanationis Missarum, quam in Ecclesijs tot seculis tolerauerunt isti, qui emendare & poterant & debebant. Nam in Decalogo scriptum est, Qui Dei nomine abutitur, non erit impunitus. At ab initio mundi nulla res diuina ita videtur vnquã ad quæstû collata fuisse, vt Missa,

Accessit opinio, quæ auxit priuatas Missas in infinitum, videlicet quòd Christus sua passione satisfecerit pro peccato originis, & instituerit Missam, in qua fieret oblatio pro quotidianis delictis, mortalibus & venialibus. Hinc manauit publica opinio, quòd Missa sit opus delens peccata viuorum & mortuorum ex opere operato. Hic coeptum est disputari, vtrum vna Missa dicta pro pluribus, tantundem valeat, quantum singulæ pro singulis. Hæc disputatio peperit istam infinitam multitudinem Missarum.

De his opinionibus nostri admonuerunt, quòd dissentiant à scripturis sanctis, & laedant gloriam passionis Christi. Nam passio Christi fuit oblatio & satisfactio, non solum pro culpa originis, sed etiam pro omnibus reliquis peccatis, vt ad Hebræos scriptum est: Sanctificati sumus per oblationem Iesu Christi semel. Item, Vna oblatione consummauit in perpetuum sanctificatos.

Item, Scriptura docet, Nos coram Deo iustificari per fidem in Christum, cum credimus, nobis remitti peccata propter Christum. Iam si Missa delet peccata viuorum & mortuorum ex opere operato, contingit iustificatio ex opere Missarum, non ex fide, quod scriptura non patitur.

Sed Christus iubet facere in sui memoriam, quare Missa instituta est, vt fides in ijs, qui vtuntur sacramento, recordetur, quæ beneficia accipiat per Christum, & erigat & consoletur pavidam conscientiam. Nam id est meminisse Christi, beneficia meminisse, ac sen-

tire, quod verè exhibeantur nobis. Nec fatis est historiam recordari, quia hanc etiam Iudæi & impij recordari possunt. Est igitur ad hoc facienda Missa, vt ibi porrigatur sacramentum his, quibus opus est consolatione, sicut Ambrosius ait, Quia semper pecco, semper debeo accipere medicinam.

Cum autem Missa sit talis communicatio sacramenti, seruetur apud nos vna communis Missa, singulis ferijs atq; alijs etiam diebus, si qui sacramentum velint vti, vbi porrigitur sacramentum his, qui petunt. Neq; hic mos in Ecclesia nouus est, Nam veteres ante Gregorium non faciunt mentionem priuatæ Missæ. De communi Missa plurimum loquuntur. Chrysostomus ait: Sacerdotem quotidie stare ad altare, & alios ad communionem accersere, alios arcere. Et ex Canonibus veteribus apparet, vnum aliquem celebrasse Missam, a quo reliqui presbyteri & Diaconi sumserunt corpus Domini. Sic enim sonant verba Canonis Niceni, Accipiant Diaconi secundum ordinem post presbyteros, ab Episcopo vel a presbytero sacram communionem. Et Paulus de communioue iubet, vt alij alios expectent, vt fiat communis participatio.

Postquam igitur Missa apud nos habet exemplum Ecclesiæ, ex scriptura & patribus, confidimus improbari eam non posse, maxime cum publicæ ceremoniæ, magna ex parte similes vsitatis seruentur, tantum numerus Missarum est dissimilis, quem propter maximos & manifestos abusus certè moderari prodesset. Nam olim etiã in Ecclesijs frequentissimis non fiebat quotidie Missa, vt testatur historia Tripartita lib. 9. cap. 38. Rursus autem in Alexandria quarta & sexta feria scripturæ leguntur, easq; doctores interpretantur, & omnia fiunt præter solemnem oblationis morem.

De

De Confessione.

Confessio in Ecclesijs apud nos non est abolita, Non enim solet porrigi corpus Domini, nisi antea exploratis & absolutis. Et docetur populus diligentissimè de fide absolutionis, de qua ante hæc tempora magnum erat silentium. Docentur homines, vt absolutionem plurimi faciant, quia sit vox Dei, & mandato Dei pronuncietur. Ornatur potestas clauu, & commemoratur, quantam consolationem afferat perterrefactis conscientijs, & quòd requirat Deus fidem, vt illi absolutioni tanquam voci de cælo sonanti credamus, & quòd illa fides in Christum verè consequatur & accipiat remissionem peccatorum. Antea immodicè extollebantur satisfactiones: Fidei verò & meriti Christi, ac iustitiæ fidei nulla fiebat mentio, quare in hac parte minimè sunt culpandæ Ecclesiæ nostræ. Nam hoc etiam aduersarij tribuere nobis coguntur, quòd doctrina de poenitentia diligentissimè à nostris tractata ac patefacta sit.

Sed de Confessione docent, quòd enumeratio delictorum non sit necessaria, nec sint onerandæ conscientix cura enumerandi omnia delicta, quia impossibile est omnia delicta recitare, Vt testatur Psalmus: Delicta quis intelligit? Item Ieremias: Prauum est cor hominis & inscrutabile. Quòd si nulla peccata nisi recitata remitterentur, nunquam acquiescere conscientix possent, quia plurima peccata neq; vident, neq; meminisse possunt. Testantur & veteres scriptores enumeratione non esse necessariam. Nam in Decretis citatur Chrysostomus, qui sic ait: Non tibi dico, vt te prodas in publicum, neq; apud alios te accuses, sed obedire te volo Prophetæ dicenti: Reucla ante Deum viam tuam. Ergo tua confitere peccata apud Deum, verum iudicem cum oratione. Delicta tua pronuncia non lingua,

sed

sed conscientia tua memoria, &c. Et glossa de penitentia, Dist. 4. cap. Consideret, fatetur humani iuris esse confessionem. Verum confessio, cum propter maximum absolutionis beneficium, tum propter alias conscientiarum utilitates apud nos retinetur.

De discrimine ciborum.

Publica persuasio fuit non tantum vulgi, sed etiam doctentium in Ecclesijs, quod discrimina ciborum, & similes traditiones humanæ, sint opera utilia ad promerendam gratiam & satisfactoria pro peccatis. Et quod sic senserit mundus, apparet ex eo, quia quotidie instituebantur novæ ceremoniæ, novi ordines, novæ feriæ, nova ieiunia, & doctores in templis exigebant hæc opera tanquam necessarium cultum ad promerendam gratiam, & vehementer terrebant conscientias, si quid omitterent. Ex hac persuasione de traditionibus multa incommoda in Ecclesia secuta sunt.

Primò, obscurata est doctrina de gratia & iustitia fidei, quæ est præcipua pars Evangelij, & quam maxime oportet extare & eminere in Ecclesia, ut meritum Christi benè cognoscatur, & fides, quæ credit remitti peccata propter Christum, longè supra opera collocetur. Quare & Paulus in hunc locum maxime incumbit, legem & traditiones humanas remouet, ut ostendat iusticiam Christianam aliud quiddam esse, quam huiusmodi opera, videlicet fidem, quæ credit peccata gratis remitti propter Christum. At hæc doctrina Pauli, penè tota oppressa est per traditiones, quæ pepererunt opinionem, quod per discrimina ciborum, & similes cultus, oporteat mereri gratiam & iusticiam. In penitentia nulla mentio fiebat de fide, tantum hæc opera satisfactoria proponebantur, in his videbatur penitentia tota consistere.

Secundò hæc traditiones obscurauerunt præcepta

Dei,

Dei, quia traditiones longè præferebantur præceptis Dei, Christianismus totus putabatur esse obseruatio certarum feriarum, rituum, ieiuniorum, vestitus. Hæc obseruationes erant in possessione honestissimi tituli, quòd essent vita spiritualis & vita perfecta. Interim mandata Dei iuxta vocationem, nullam laudem habebant, quòd paterfamilias educabat sobolè, quòd mater pariebat, quòd princeps regebat rempublicam, hæc putabantur esse opera mundana & imperfecta, & longè deteriora illis splendidis obseruationibus. Et hic error valde cruciauit pias conscientias, quæ dolebant se teneri imperfecto vitæ genere, in coniugio, in magistratibus, aut alijs functionibus ciuilibus, mirabantur Monachos & similes, & falsò putabant illorum obseruationes Deo gratiores esse.

Tertiò, traditiones attulerunt magna pericula conscientijs, quia impossibile erat omnes traditiones seruare, & tamen homines arbitrabantur has obseruationes, necessarios esse cultus. Gerson scribit multos incidisse in desperationem, quosdam etiam sibi mortem consciuisse, quia senserant, se non posse satisfacere traditionibus, & interim consolationem nullam de iusticia fidei & de gratia audierant.

Videmus Summistas & Theologos colligere traditiones, & querere *omneias*, vt leuent conscientias, nõ satis tamen expediunt, sed interdum magis iniiciunt laqueos conscientijs. Et in colligendis traditionibus ita fuerunt occupatæ Scholæ, & conciones, vt non vacauerit attingere scripturam, & querere vtiliorem doctrinam de fide, de cruce, de spe, de dignitate ciuiliu rerum, de consolatione conscientiarum in arduis tentationibus. Itaq; Gerson & alij quidam Theologi grauiter questi sunt, se his rixis traditionum impediri, quòd minùs versari possent in meliore genere doctrinæ. Et Augustinus verat onerare conscientias huiusmodi obseruatio-

seruatio-

seruationibus; & prudenter admonet Ianuarium, vt
sciat eas indifferenter obseruandas esse, sic enim lo-
quitur.

Quare nostri non debent videri hanc causam teme-
rè attigisse, aut odio Episcoporum, vt quidam falsò su-
spicantur. Magna necessitas fuit de illis erroribus, qui
nati erant ex traditionibus malè intellectis, admonere
Ecclesias. Nam Euangelium cogit vrgere doctrinam in
Ecclesijs de gratia & iustitia fidei, quæ tamen intelligi
non potest, si putent homines se mereri gratiam per
obseruationes ab ipsis electas.

Sic igitur docuerunt, quòd per obseruationem tra-
ditionum humanarum non possimus gratiam mereri,
aut iustificari, quare non est sentiendum, quòd huius-
modi obseruationes sint necessarius cultus.

Addunt testimonia ex scriptura; Christus Matth. 15.
excusat Apostolos, qui non seruauerant vltimam tra-
ditionem, quæ tamen videbatur de re non illicita sed
media esse, & habere cognationem cum baptismati-
bus legis, & dicit: Frustra colunt me mandatis homi-
num. Igitur non exigit cultum inutilem.

Et paulò post addit: Omne quod intrat in os, non
inquinat hominem.

Item Rom. 14. Regnum Dei non est esca aut potus.
Coloss. 2. Nemo iudicet vos in cibo, potu, sabbato
aut die festo.

Item, Si mortui estis cum Christo, ab elementis
mundi, Quare tanquam viuentes in mundo decreta
facitis? Ne attingas, Ne gustes, Ne contrectes.

Actor. 15: ait Petrus: Quare tentatis Deum, impo-
nentes iugum super ceruices discipulorum, quòd neque
nos, neque patres nostri portare potuimus, sed per grati-
am Domini nostri Iesu Christi credimus saluari, quem
admodum & illi. Hic vetat Petrus onerare conscientias
as pluribus ritibus siue Mosis, siue alijs.

Et 1. Tim.

Et 1. Tim. 4. vocat prohibitionem ciborum, doctrinam demoniorum, quia pugnat cum Euangelio, talia opera instituere aut facere, vt per ea mereamur gratiam, aut quòd non possit existere Christianismus sine tali cultu.

Hic obijciunt aduersarij, quòd nostri prohibeant disciplinam & mortificationem carnis, sicut Iouinianus. Verùm aliud deprehendetur ex scriptis nostrorum. Semper enim docuerunt de cruce, quòd Christianos oporteat tolerare afflictiones. Hæc est vera, seria & non simulata mortificatio, varijs afflictionibus exerceri, & crucifigi cum Christo.

Insuper docent, quòd quilibet Christianus, debeat se corporali disciplina, aut corporalibus exercitijs & laboribus sic exercere & coëcere, ne saturitas aut desidia extimulet ad peccandùm, nõ vt per illa exercitia mereamur gratiam, aut satisfaciamus pro peccatis. Et hanc corporalem disciplinam oportet semper vrgere, non solum paucis & constitutis diebus, Sicut Christus præcipit: Cauete ne corpora vestra grauentur crapula. Item, Hoc genus demoniorum non eijcitur nisi ieiunio & oratione. Et Paulus ait: Castigo corpus meum, & redigo in seruitutem. Vbi clarè ostendit, se ideo castigare corpus, non vt per eam disciplinam mereatur remissionem peccatorum, sed vt corpus habeat obnoxium & idoneum ad res spirituales & ad faciendum officium, iuxta vocationem suam. Itaq; non damnantur ipsa ieiunia, sed traditiones, quæ certos dies, certos cibos præscribunt, cum periculo conscientie, tanquam istiusmodi opera sint necessarius cultus.

Seruantur tamen apud nos plæraq; traditiones, quæ conducunt ad hoc, vt res ordine geratur in Ecclesia, vt ordo lectionum in Missa & præcipuæ feriæ. Sed interim homines admonetur, quòd talis cultus nõ iustificet corâ Deo, & quòd non sit ponendum peccatum

in talibus rebus, si omittantur sine scandalo. Hæc libertas in ritibus humanis non fuit ignota patribus, Nam in Oriente alio tempore seruauerunt Pascha quàm Romæ, & cùm Romani propter hanc dissimilitudinem accusarent Orientem schismatis, admoniti sunt ab alijs, tales mores non oportere vbiq; similes esse. Et Irenæus inquit, dissonantia ieiunij, fidei consonantiam non soluit, sicut & Dist. 12. Gregorius Papa significat, talem dissimilitudinē non lædere vnitatem Ecclesiæ. Et in historia Tripartita lib. 9 multa colliguntur exempla dissimiliū rituum, & recitantur hæc verba; Mens Apostolorum fuit, non de diebus festis sancire, sed prædicare bonam conuersationem & pietatem.

De votis Monachorum.

Quid de votis Monachorum apud nos doceatur, melius intelliget, si quis meminerit, qualis status fuerit Monasteriorum, quàm multa contra Canones in ipsis Monasterijs quotidie fiebant. Augustini tempore erant libera collegia, postea corrupta disciplina, vbiq; addita sunt vota, vt tanquam excogitato carcere disciplina restitueretur. Additæ sunt paulatim supra vota aliæ multæ obseruationes. Et hæc vincula multis ante iustam ætatem contra Canones iniecta sunt. Multi inciderunt errore in hoc vitæ genus, quibus etiam si non deessent anni, tamen iudicium de suis viribus defuit. Qui sic irretiti erant, cogebantur manere, etiam si quidam beneficio Canonū liberari possent. Et hoc accidit magis etiam in Monasterijs virginum, quàm Monachorum, cùm sexui imbecilliori magis parcendum esset. Hic rigor displicuit multis bonis viris ante hæc tempora, qui videbant puellas & adulescentes in Monasteria detrudi propter victum, videbant quàm infeliciter succederet hoc consilium, qua

scanda-

scandala pareret, quos laqueos conscientijs iniiceret. Dolebant autoritatem Canonum in re periculosissima omnino negligi & contemni.

Ad hæc mala, accedebat talis persuasio de votis, quam constat etiam olim displicuisse ipsis Monachis, si qui paulò cordatiores fuerunt, docebant vota paria esse Baptismo, docebant se hoc vitæ genere mereri remissionem peccatorum, & iustificationem coram Deo. Imò addebant, vitam Monasticam non tantum iustitiam mereri coram Deo, sed amplius etiam, quia seruaret non modò præcepta, sed etiam consilia Euangelica.

Ita persuadebant Monasticam professionem longè meliorem esse Baptismo, vitam Monasticam plus mereri, quàm vitam magistratum, vitam pastorum & similia, qui in mandatis Dei sine factitijs religionibus suæ vocationi seruiunt. Nihil horum negari potest, extant enim in libris eorum.

Quid fiebat postea in Monasterijs? Olim erant scholæ sacrarum literarum, & aliarum disciplinarum, quæ sunt vtilis Ecclesiæ, & sumebantur inde pastores, & Episcopi. Nunc alia res est, nihil opus est recitare nota. Olim ad discendum conueniebant, nunc fingunt institutum esse vitæ genus ad promerendam gratiam & iustitiam, imò prædicant esse statum perfectionis, & longè præferunt omnibus alijs vitæ generibus à Deo ordinatis.

Hæc ideo recitauimus nihil odiosè exaggerantes, vt melius intelligi posset de hac re, doctrina nostrorū. Primum de his, qui matrimonia contrahunt, sic docent apud nos, quòd liceat omnibus, qui non sunt idonei ad cælibatum, contrahere matrimonium, quia vota non possunt ordinationem ac mandatum Dei tollere. Est autem hoc mandatum Dei: Propter fornicationem habeat vnusquisque vxorem suam. Neque man-

C

datum

datum solum, sed etiam creatio & ordinatio Dei cogit nos ad coniugium, qui sine singulari Dei opere non sunt excepti, juxta illud: Non est bonum homini esse solum. Igitur non peccant isti, qui obtemperant huic mandato & ordinationi Dei. Quid potest contra hæc opponi? Exaggeret aliquis obligationem voti, quantum volet, tamen non poterit efficere, ut votum tollat mandatum Dei.

Canones docent in omni voto, jus superioris excipi, quare multò minùs hæc vota contra mandata Dei valent.

Quòd si obligatio votorum, nullas haberet causas, cur mutari possit, nec Romani Põrifices dispensassent. Neq; enim licet homini obligationẽ, quæ simpliciter est juris diuini, rescindere. Sed prudenter judicauerunt Romani Pontifices, æquitatem in hac obligatione adhibendã esse. Ideo sæpe de votis dispensasse leguntur. Nota est historia de Rege Arragonum, reuocato ex Monasterio, & extant exempla nostri temporis.

Deinde, cur obligationem exaggerat aduersarij seu effectum voti, cum interim de ipsa voti natura sileant, quod debet esse in re possibili, quod debet esse voluntarium, sponte & consultò conceptum. At quomodo sit in potestate hominis perpetua castitas, nõ est ignotum. Et quotusquisq; sponte & consultò vouit? puellæ & adolescentes, priusquam judicare possunt, persuadentur ad vouendum, interdum etiam coguntur. Quare non est æquum tam rigidè de obligatione disputare, cum omnes fateantur contra voti naturam esse, quod non sponte; quod inconsultò admittitur.

Pleriq; Canones rescindunt vota ante annum 15. contracta, quia ante illam ætatem non videtur tantum esse iudicij, ut de perpetua vita constitui possit. Alius Canon plus concedens hominum imbecillitati,

addit

addit annos aliquot, vetat enim ante annum 18. votum fieri. Sed vtrum sequemur, maxima pars habet excusationem, cur Monasteria deserant, quia plurimi ante hanc aetatem vouerunt.

Postremo, etiamsi voti violatio reprehendi posset, tamen non videtur statim sequi, quod coniugia talium personarum, dissoluenda sint. Nam Augustinus negat debere dissolui, 27. quaest. 1. cap. Nuptiarum, cuius non est leuis autoritas, etiamsi alij postea aliter senserunt.

Quaquam autem mandatum Dei de coniugio videatur plerisque liberare a votis, tamen afferunt nostri & aliam rationem de votis, quod sint irrita, quia omnis cultus Dei, ab hominibus sine mandato Dei institutus & electus ad promerendam iustificationem & gratiam, impius est, sicut Christus ait: Frustra colunt me mandatis hominum. Et Paulus vbique docet, iustitiam non esse quaerendam ex nostris obseruationibus & cultibus, qui sint excogitati ab hominibus, sed contingere eam per fidem, credentibus se recipi in gratiam a Deo propter Christum.

Constat autem Monachos docuisse, quod factitiae religiones satisfaciant pro peccatis, mereantur gratiam & iustificationem: Quid hoc est aliud, quam de gloria Christi detrahere, & obscurare ac negare iustitiam fidei? Sequitur igitur ista vota vsitata, impios cultus fuisse, quare sunt irrita. Nam votum impium, & factum contra mandata Dei, non valet, neque enim debet votum vinculum esse iniquitatis, vt Canon dicit.

Paulus dicit: Euacuati estis a Christo, qui in lege iustificamini, a gratia excidistis. Ergo etiam qui votis iustificari volunt, euacuantur a Christo, & a gratia excidunt. Nam & hi, qui votis tribuunt iustificationem, tribuunt proprijs operibus hoc, quod proprie ad gloriam Christi pertinet. Neque verò negari potest, quin Monachi docuerint, se per vota & obseruationes suas iustificari &

mereri remissionem peccatorum, imò affinxerunt absurdiora, dixerunt se alijs mutuari sua opera. Hæc si quis velit odiosè exaggerare, quàm multa possit colligere, quorum iam ipsos Monachos pudet. Ad hæc persuaserunt hominibus factitias religiones esse statum Christianæ perfectionis. An non est hoc iustificationem tribuere operibus? Non est leue scandalum in Ecclesia populo proponere, incertum cultum ab hominibus excogitatum sine mandato Dei, & docere, quòd talis cultus iustificet homines? Quia iustitia fidei, quæ maximè oportet tradi in Ecclesia, obscuratur, cum illegitimificæ religiones Angelorum, simulatio paupertatis & humilitatis, & cœlibatus offunduntur oculis hominum.

Præterea obscurantur præcepta Dei, & verus cultus Dei, cum audiunt homines, solos Monachos esse in statu perfectionis, quia perfectio Christiana est seriuò timere Deum, & rursus concipere magnam fidem, & confidere propter Christum, quòd habeamus Deum placatum, petere à Deo, & certò expectare auxiliùm in omnibus rebus gerendis, iuxta vocationem. Interim foris diligenter facere bona opera; & seruire vocationi. In his rebus est vera perfectio, & verus cultus Dei, non est in cœlibatu aut mendicitate, aut veste sordida. Verùm populus concipit multas perniciosas opiniones ex illis falsis præconijs vitæ Monasticæ. Audit sine modo laudari cœlibatum, ideò cum offensione conscientia versatur in coniugio. Audit solos mendicos esse perfectos, ideò cum offensione conscientia retinet possessiones, negociatur. Audit consiliu Euangelicum esse de non vindicando, ideò alij in priuata vita non verentur vlisci, audiunt enim consiliu esse, non præceptum, Alij omnes magistratus & ciuilia officia iudicant indigna esse Christianis.

Leguatur exempla hominum, qui deserto coniu-

gio;

gio, deserta reipublicæ administratione, abdiderunt se in Monasteria. Id vocabant fugere ex mundo, & quærere vitæ genus, quod Deo magis placeret, nec videbant Deo seruiendum esse in illis mandatis, quæ ipse tradidit, non in mandatis, quæ sunt excogitata ab hominibus. Bonum & perfectum vitæ genus est, quod habet mandatum Dei. De his rebus necesse est admonere homines. Et antè hæc tempora reprehendit Gerson errorem Monachorum de perfectione, & testatur suis temporibus nouam vocem fuisse, quòd vita Monastica sit status perfectionis.

Tam multæ impiæ opiniones hærent in votis, quòd iustificent, quòd sint perfectio Christiana, quòd seruent consilia & præcepta, quòd habeant opera supererogationis. Hæc omnia cum sint falsa & inania, faciunt vota irrita.

De potestate Ecclesiastica.

Magnæ disputationes fuerunt de potestate Episcoporum, in quibus nonnulli incommodè commiscuerunt potestatem Ecclesiasticam, & potestatem gladij. Et ex hac confusione, maxima bella, maximi motus extiterunt, dum Pontifices freti potestate clauium, non solùm nouos cultus instituerunt, reseruatione casuum, violentis excommunicationibus conscientias onerauerunt, sed etiam regna mundi transferre, & imperatoribus adimere imperium conati sunt. Hæc vitia multò antè reprehenderunt in Ecclesia homines pij & eruditi. Itaque nostri ad consolandas conscientias, coacti sunt ostendere discrimen Ecclesiasticæ potestatis, & potestatis gladij, & docuerunt vtramque propter mandatum Dei religiosè venerandam & honore afficiendam esse, tanquam summa Dei beneficia in terris.

Sic autem sentiunt, potestatem clauium, seu potesta-

tem Episcoporum, iuxta Euangelium, potestatem esse seu mandatum Dei, prædicandi Euangelij, remittendi & retinendi peccata, & administrandi Sacramenta. Nā cum hoc mandato Christus mittit Apostolos: Sicut misit me pater, ita & ego mitto vos, Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis peccata, retenta sunt, Marc. 16. Ite, prædicate Euangelium omni creaturæ, &c.

Hæc potestas tantum exercetur docendo seu prædicando verbum, & porrigendo sacramenta, vel multis vel singulis iuxta vocationem, quia conceduntur non res corporales, sed res æternæ, iustitia æterna, Spiritus sanctus, vita æterna. Hæc non possunt contingere nisi per ministerium verbi & sacramentorum, sicut Paulus dicit: Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti. Itaq; cum potestas Ecclesiastica concedat res æternas, & tantum exercetur per ministerium verbi, non impedit politicam administrationem, sicut ars canendi nihil impedit politicam administrationem. Nā politica administratio versatur circa alias res, quam Euangelium. Magistratus defendit non mentes, sed corpora & res corporales, aduersus manifestas iniurias, & coercet homines gladio, & corporalibus pœnis, vt iustitiam civilem & pacem retineat.

Non igitur commiscendæ sunt potestates Ecclesiastica & civilis. Ecclesiastica suum mandatum habet, Euangelij docendi & administrandi sacramenta. Non irrumpat in alienum officium, non transferat regna mundi, non abroget leges Magistratum, non tollat legitimam obedientiam, non impediatur iudicia de vllis civilibus ordinationibus aut contractibus, nō præscribat leges magistratibus de forma reipublicæ, sicut dicit Christus: Regnum meum non est de hoc mundo. Item: Quis constituit me iudicem aut diuitem super vos? Et Paulus ait Philip. 3, Nostra politia in cœlis est. 2. Corinth. 10. Arma militiæ nostræ non sunt carnalia.

sed

sed potentia Deo, ad destruendas cogitationes, &c. Ad hunc modum discernunt nostri utriusq; potestatis officia, & jubent utramq; honore afficere & agnoscere, utramq; Dei donum & beneficium esse.

Si quam habent Episcopi potestatem gladij, hanc non habent Episcopi ex mandato Euangelij, sed jure humano donatam à regibus & imperatoribus, ad administrationem ciuilem suorum bonorum. Hæc interim alia functio est, quàm ministerium Euangelij.

Cùm igitur de iurisdictione Episcoporum quaeritur, discerni debet imperium ab Ecclesiastica iurisdictione. Porrò secundum Euangelium, seu ut loquuntur, de iure diuino, nulla iurisdictione comperit Episcopis, ut Episcopis, hoc est, his quibus est commissum ministerium uerbi & sacramentorū, nisi remittere peccata. Item, cognoscere doctrinam, & doctrinam ab Euangelio dissentientem reijcere, & impios, quorum nota est impietas, excludere à communionem Ecclesiæ, siue vi humana, sed uerbo. Hic necessariò & de iure diuino, debent eis Ecclesiæ præstare obedientiam, juxta illud: Qui uos audit, me audit.

Verùm cùm aliquid contra Euangelium docent aut statuunt, tunc habent Ecclesiæ mandatum Dei, quod obedientiam prohibet, Matth. 7. Cauete à Pseudoprophetis. Gal. 1. Si Angelus de cælo aliud Euangelium euangelizauerit, anathema sit. 2. Cor. 13. Non possumus aliquid contra ueritatem, sed pro ueritate. Itē, Data est nobis potestas ad ædificationem, non ad destructionem. Sic & Canones præcipiunt, 2. q. 7. Cap. Sacerdotes, & Cap. Oues. Et Augustinus contra Petilianum Epistolam inquit: Nec catholicis Episcopis consentiendum est, sicubi forte falluntur, aut contra Canonicas Dei scripturas aliquid sentiunt.

Si quam habent aliam uel potestatem, uel iurisdictionem in cognoscendis certis causis uidelicet

matrimonij, aut decimarum, &c. hanc habent humano iure, Vbi cessantibus ordinarijs coguntur principes vel inuiti, suis subditis ius dicere, vt pax retineatur.

Præter hæc disputatur, vtrùm Episcopi seu pastores habeant ius instituendi ceremonias in Ecclesia, & leges de cibis, ferijs, gradibus ministrorum, seu ordinibus, &c. condendi. Hoc ius qui tribuunt Episcopis, allegant testimonium; Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatē. Allegant etiam exemplum Apostolorum, qui prohibuerunt abstinere à sanguine & suffocato. Allegant sabbatum mutatum in diem Dominicum contra Decalogum, vt videtur. Nec vllum exemplum magis iactatur, quàm mutatio sabbati. Magnam contendunt Ecclesiæ potestatem esse, quòd dispensauerit de præcepto Decalogi.

Sed de hac quæstione nostri sic docent, quòd Episcopi non habent potestatem statuendi aliquid contra Euangeliũ, vt supra ostensum est. Docent idem Canones 9, Distin. Porro contra scripturam est, traditiones cõdere aut exigere, vt per eam obseruationē satisficiamus pro peccatis, aut mereamur gratiam & iustitiam. Læditur enim gloria meriti Christi, cùm talibus obseruationibus conamur mereri iustificationem. Constat autem propter hanc persuasionem, in Ecclesia penè in infinitũ creuisse traditiones, oppressa interim doctrina de fide & iustitia fidei, quia subinde, plures ferriæ factæ sunt, ieiunia indicta, ceremoniæ nouæ, noui honores sanctorum instituti sunt, quia arbitrabantur se autores talium rerum, his operibus mereri gratiam. Sic olim creuerunt Canones pœnitentiales, quorum adhuc in satisfactionibus vestigia quædam videmus,

Item, autores traditionũ faciunt contra mandatum

Dei

Dei, cum collocant peccatum in cibis, in diebus, & similibus rebus, & onerant Ecclesiam seruitute legis, quasi oporteat apud Christianos ad promerendam iustificationem cultum esse similem Leuitico, cuius ordinationem commiserit Deus Apostolis & Episcopis, sic enim scribunt quidam, Et videntur Pontifices aliqua ex parte exemplo legis Mosaicæ decepti esse. Hinc sunt illa onera, quod peccatū mortale sit, etiam sine offensione aliorū, in ferijs laborare manibus, quod sit peccatū mortale omittere horas Canonicas, quod certi cibi polluant conscientiam, quod ieiunia sint opera placantia Deum, quod peccatum in casu reseruatō non possit remitti, nisi accesserit autoritas reseruātis, cum quidē ipsi Canones nō de reseruatiōe culpæ, sed de reseruatiōe pœnæ Ecclesiasticæ loquantur.

Vnde habent ius Episcopi has traditiones imponendi Ecclesijs, ad illaqueandas conscientias? Cū Petrus vetet imponere iugum discipulis, cū Paulus dicat, potestatem ipsis datam esse ad ædificationem, non ad destructionem. Cur igitur augent peccata per has traditiones?

Verū extant clara testimonia, quæ prohibent concedere tales traditiones ad promerendam gratiam, aut tanquam necessarias ad salutem, Paulus Coloss. 2. Nemo vos iudicet in cibo, potu, parte diei festi, nouilunio aut sabbatis. Item, Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quare tanquam viuentes in mundo, decreta facitis? Non attingas, non gustes, non contrectes, quæ omnia pereunt usu, & sunt mādata & doctrinæ hominum, quæ habent speciem sapientiæ. Item, ad Titum apertè prohibet traditiones, Non attendentes iudaicis fabulis, & mandatis hominum auersantium veritatem. Et Christus Matth. 15, inquit de his qui exigunt traditiones: Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Et improbat tales cultus: Omnis planta

tio, quam non plantavit pater meus cœlestis, eradicabitur.

Si jus habent Episcopi onerandi Ecclesias infinitis traditionibus, & illaqueandi conscientias, cur toties prohibet scriptura condere & audire traditiones? cur vocat eas doctrinas dæmoniorum? Num frustra hæc præmonuit Spiritus sanctus? Relinquitur igitur, cum ordinationes institutæ tanquam necessariae, aut cum opinione promerendæ gratiæ, pugnent cum Euangelio, quòd non liceat vllis Episcopis tales cultus instituire aut exigere. Necessè est enim in Ecclesijs retineri doctrinam, de libertate Christiana, quòd non sit necessaria seruitus legis ad justificationem, sicut in Galatis scriptum est: Nolite iterum iugo seruitutis subijci. Necessè est retineri præcipuum Euangelij locū, quòd gratiam per fidem in Christum gratis consequamur, non propter certas obseruationes, aut propter cultus ab hominibus institutos.

Quid igitur sentiendum est de die Dominico, & similibus ritibus templorum? Ad hæc respondet, quòd liceat Episcopis seu pastoribus facere ordinationes, vt res ordine gerantur in Ecclesia, non vt per illas mereamur gratiam, aut satisfaciamus pro peccatis, aut obligentur conscientiæ, vt iudicent esse necessario cultus ac sentiant se peccare, cum sine offensione aliorum violant. Sic Paulus ordinat, vt in congregatione mulieres velent capita, vt ordine audiantur in Ecclesia interpretes, &c.

Tales ordinationes conuenit Ecclesias propter caritatem & tranquillitatem seruare eatenus, ne alius alium offendat, vt ordine & sine tumultu omnia fiant in Ecclesijs. Verùm ita, ne conscientiæ onerentur, vt dicant res esse necessarias ad salutem, ac iudicent se peccare, cum violant eas sine aliorum offensione, sicut nemo dixerit peccare mulierem, quæ in publicum non velato capite procedit, sine offensione hominum.

Tal

Talis est obseruatio diei Dominici, Paschatis, Pentecostes, & similium feriarum, & rituum. Nam qui iudicant Ecclesiae auctoritate, pro sabbato institutam esse diei Dominici obseruationem, tanquam necessariam, longè errant. Scriptura abrogauit sabbatum, quæ docet omnes ceremonias Mosaicas, post reuelatum Euangelium omitti posse. Et tamen quia opus erat constituere certum diem, ut sciret populus, quando conuenire deberet, apparet Ecclesiam ei rei destinasse diem Dominicum, qui ob hanc quoque causam videtur magis placuisse, ut haberent homines exemplum Christianae libertatis, & scirent, nec sabbati nec alterius diei obseruationem necessariam esse.

Extant prodigiosa disputationes de mutatione legis, de ceremonijs nouæ legis, de mutatione sabbati, quæ omnes ortæ sunt ex falsa persuasionem, quod oporteat in Ecclesia cultum esse similem Levitico. Et quod Christus commiserit Apostolis & Episcopis excogitare nouas ceremonias, quæ sint ad salutem necessariae. Hi errores serpsert in Ecclesiam, cum iustitia fidei non satis clarè doceretur. Aliqui disputant, diei Dominici obseruationem non quidem iuris diuini esse, sed quasi iuris diuini, præscribunt de ferijs, quatenus liceat operari. Huiusmodi disputationes quid sunt aliud, nisi laquei conscientiarum? Quanquam enim continentur episcopizare traditiones, tamen nunquam potest æquitas deprehendi, donec manet opinio necessitatis, quam manere necesse est, ubi ignorantur iustitia fidei, & libertas Christiana.

Apostoli iusserunt abstinere à sanguine, quis nunc obseruat, neque tamen peccant, qui non obseruant, quia ne ipsi quidem Apostoli voluerunt onerare conscientias tali seruitute, sed ad tempus prohibuerunt propter scandalum. Est enim perpetua voluntas Euangelij consideranda in decreto. Vix vlli Canones seruantur

accuratè, & multi quotidie exolefcunt apud illos etiam, qui diligentiffimè defendunt traditiones. Nec potest conscientijs confuli, nifi hæc æquitas feruetur, ut fciamus eos fine opinione neceffitatis feruari, nec lædè conscientias, etiam fi traditiones exolefcant.

Facilè autem poffent Epifcopi legitimam obedientiam retinere, fi non vigerent feruare traditiones, quæ bona conscientia feruari non poffunt. Nunc impetrant cœlibatum, nullos recipiunt, nifi iurent fe per Euangelij doctrinam nolle docere. Non petunt Ecclefiæ, vt Epifcopi honoris fui iactura faciant concordiam, quod tamen decebat bonos pastores facere. Tantùm petunt, vt iniufta onera remittant, quæ noua funt, & præter confuetudinem Ecclefiæ catholicæ recepta. Fortaffis initiò quædam constitutiones habuerunt probabiles caufas, quæ tamen pofterioribus temporibus non congruunt. Apparet etiam quædam errore receptas effe, quare Pontificiæ clementiæ effet, illas nunc mitigare, quia talis mutatio non labefacit Ecclefiæ vnitatem. Multæ enim traditiones huiusmodi manæ tempore mutatae funt, vt oftendunt ipfi Canonες. Quòd fi non potest impetrari, vt relaxentur obferuationes, quæ fine peccato non poffunt præftari, oportet nos regulam Apoftolicam fequi, quæ præcipit, Deo magis obedire, quàm hominibus. Petrus vult Epifcopos dominari, & Ecclefijs imperare. Num non id agitur, vt dominatio eripiat Epifcopis, fed hoc vnum petitur, vt patiantur Euangelium purè doceri, & relaxent pauca quædam obferuationes, quæ fine peccato feruari non poffunt. Quòd fi nihil remiferint, ipfi viderint, quomodo Deo rationem reddaturi funt, quòd pertinacia fua caufam fchifmatis præbent.

EPI

EPILOGVS.

HI sunt praecipui articuli, qui videntur habere controuersiam. Quanquam enim de pluribus abusibus dici poterat, tamen, ut fugeremus prolixitatem, praecipua complexi sumus, ex quibus caetera facile iudicari possunt. Magnae querelae fuerunt de indulgentijs, de peregrinationibus, de abusu excommunicationis. Parochiae multipliciter vexabantur per stationarios. Infinitae contentiones erant pastoribus cum monachis, de iure parochiali, de confessionibus, de sepulturis, de extraordinarijs concionibus, & de alijs innumerabilibus rebus. Huiusmodi negocia praetermissimus, ut illa, quae sunt in hac causa praecipua, breuiter proposita, facilius cognosci possent. Neque hic quicquam ad vllius contumeliam dictum aut collectum est. Tantum ea recitata sunt, quae videbantur necessario dicenda esse, ut intelligi possit in doctrina ac ceremonijs, apud nos nihil esse receptum contra scripturam aut Ecclesiam catholicam, quia manifestum est nos diligentissime cauisse, ne qua noua & impia dogmata in Ecclesias nostras serperent.

Hos articulos supra scriptos, voluimus exhibere iuxta edictum C.M. in quibus confessio nostra extaret, & eorum, qui apud nos

docent,

docent, doctrinæ summa cerneretur. Si quis
in hac confessione desiderabitur, parati sumus
latiorem informationem, Deo volente, iuxta
scripturas exhibere.

Cæsareæ Maiest. V.

Fideles & subditi,

IOANNES Dux Saxoniae Elector.

GEORGIVS Marchio Brandenburgensis.

ERNESTVS Dux Luneburgensis.

PHILIPPVS Landgravius Hessorum.

IOANNES Fridericus Dux Saxoniae.

FRANCISCVS Dux Luneburgensis.

WOLFGANGVS Princeps ab Anhalt.

SENATVS Magistratusq; Nurnbergenfis.

SENATVS Reutlingenfis.

APO